

és asszonyaik – Vilma, Mária és Juliska – előadásában, Türi István kiváló prímás muzsikájára, Panek Kati közreműködésével.

A székelyudvarhelyi Sportcsarnokban látottakkal együtt az esti közös tánc a Művelődési Ház előcsarnokában mindennél meggyőzőbben fejezte ki hazai néptánckultúránk változatos gazdagságát. Azt a közkinccset állította előtérbe, amelyet táncházas fiataljaink népünkhöz, szülőföldünkhöz való ragaszkodásuk szimbólumaként s az önművelés egyik legszebb formájaként éreznek magukénak. Ez a hűség és ragaszkodás a székelyudvarhelyi táncházatalálkozó legmélyebb tartalmára utal. Illesse mind ezért elismerés a résztvevőket, s nem utolsósorban a vendéglátó, vendégszerető házigazdákat!

Kelemen Ferenc
(Új Élet, 1983/2. 12.)

Szépen mulass énnálamnál

Jegyzetek az V. Táncházatalálkozóról

Fél évtizede telt tehát annak, hogy a Hargita megyei és a Székelyudvarhely muni-cípiumi KISZ-bizottság, a Székelyudvarhelyi Ifjúsági Klub találkozóra hívta meg a városi táncházásokat és az ő hasznukra a falusi táncházak énekeseit-táncosait és a néprajztudomány jeleseit.

Csaknem mindenik találkozáson részt vettem és évről évre megkaptam a szervezés tökéletesedése, tartalmának gazdagodása, nevelő, személyiségformáló funkciójának erőteljes kibontakozása. Az évek során – nemzetiségi kultúránk sajátos megnyilatkozási formájaként – a vidékeinken teremtett népi értékek újraélesztésével a néphez, a szülőföldhöz való ragaszkodás kialakítása egyik fórumának szerepét tölti be. A néphagyományok ápolását olyan szervezési keretben vállalta, amelynek egyre erősödő és legrokonszenvesebb vonása – ne féljünk a szótól, mert a legteljesebb mértékben kiérdemlik – demokratizmusa. Hiszen a táncházban egy percig sem szempont az, ki honnan jön és milyen munkakörben tölti napjait: összetartó erő a néptánc, népdal – a népi kultúra megbecsülése, elsajátításának igénye.

Közművelődési funkcionálitása hasonlóképpen előremutató. A néphagyomány a táncházak áldásos munkája révén kisebb, zárt közösségek tulajdonából beáramlik a városokba és minden lehetősége adott, hogy legjobb alkotásaiban az össznépi kultúrába emelkedjék, annak örökbecsű tartozékává váljék. Társadalmi haszna továbbá abban nyilvánul meg, hogy túlsúfolt programú oktatási intézményeink tevékenységét a néprajzi ismeretterjesztéssel kiegészíti a népdal és néptánc, a népviselet, egyáltalán a népi kultúra belső világának, rendjének, értékeinek tudatosításaival.

A néprajzi ismeretterjesztő előadások, a meghívott falusi táncházak népdalai-népdáncái, aztán a közös „nagy táncok”, a szépen mulatások az egyes táncházak programjában mind-mind fölhalálhatók „kicsiben”; a találkozó rendezvényei egyben mintául szolgálnak a további táncmuzika élet megszervezésében.

Az ötödik találkozó kapcsán időzzünk kissé részletesebben el a másfél nap tanulásosabb mozzanatainál azzal a céllal is, hogy a tapasztalatokból ki-ki a jövőre nézve felhasználhasson, amennyit jónak lát.

1. A tudományos közléseknek szentelt szombat délután több szempontból is figyelemre méltó. Kezdjük egy formai, de nagyon is lényegbevágó ténnyel. A zsúfolt teremmel. Kezdsre várva a szervezők meglepetéssel tapasztalták, hogy a teremben valamennyi szék gazdára lelt, nemsokára pedig az összes „állóhelyek”. S bár a tudományos közlemények több mint három órát vettek igénybe, senki sem vette a tarisznyáját, bujkáját, kucsmáját. Pedig csaknem mindenkiünk hajnalban kelt, kora délutánig utazott.

Ennek oka pedig nem csupán az önfegyelem, hanem az is, hogy érdemes volt azokra az előadásokra odafigyelni. Ha eddig gyakran szó esett arról, hogy az előadások csak érintőlegesen kapcsolódnak a táncmuzikások tulajdonképpeni tevékenységéhez, a táncfolklórhoz, ezúttal ilyen tekintetben nem lehetett panasz. Valamennyi előadás a témakörben mozgott, vagy pedig ahhoz közelített, másrészt nem elvont fejtegetések voltak, bevallottan törekedtek a gyakorlati megközelítésre, táncmuzikaszempontú láttatásra. Jagamas János népzene-tudós Miért nem népdal c. hangulatos, szemléltető példákkel megtűzdelt előadásán a népdalokat és ezeknek „ellenlábait” a terem nagy része az előadóval együtt szolmizálta, s bizonyos, hogy azokat, legalább azokat az életben soha össze nem téveszti. Almási István népzene-kutató saját tapasztalatai alapján gyakorlati tanácsokat adott a népzene-gyűjtés kérdéskörében, hiszen, ha nem is mindig tudományos céllal, de a népdalok feltérképezése minden táncmuzikásnak szívégye. Faragó József e sajátos típusú mozgalom számára – s ebben benne rejlik a tudós nagybecsülése és előlegezett bizalma – tudományos feladatokat is megjelöl: talán ezek a fiatalok felvállalják azt a munkát, amelynek hosszú évtizedek óta nem akad gazdája.

Ezzel az előadással át is térünk a táncfolklóra. Két előadás a táncbekiáltások világába vezetett el: dr. Balázs Lajos a csíkszentdomokosi lakodalmi ujjogtatásokat mérte föl a teljesség igényével és tipologizálta mintaszerűen. A kutatás és az osztályozás módszertana máris jó kiinduló pontot jelenthet bárki táncmuzikás számára egy helység, kutatópont megváltására. Kallós Zoltán Moldva, Gyimesvölgye, Kalotaszeg és Mezőség tájairól mutatott be lakodalmi rikótozásokat, gazdag példaanyaggal, helyszíni felvételekkel illusztrálva.

Lőrincz Lajos színes, magával ragadó előadásában, egyetlen néprajzi övezet, a Kutasföld táncéletét, motívumkincsét mutatta be, részletesen kitérve a román-magyar táncok kölcsönhatására, a testvériségnek a táncban is megnyilvánuló bizonyítékaira. Könczei Ádám egy tánc típusra korlátozta kutatása körét. Mintegy folytatta a IV. Táncmuzikatalálkozón bemutatott pontozó ritmusvilágával kapcsolatos kutatásának közlését. Egyben figyelmeztetett a tánc típus ritmusvilága bomlására, az idősebb és

fiatal adatközlő pontozója közti különbségekre, ez utóbbinál „már teljesen kilúgozott a pontozó hagyományos ritmikája”.

A hagyományos anyag felé intés lelhető fel Pávai István néptánc történeti előadásában, amelyben újságközlemény alapján 19. század végi udvarhelyszéki táncok állapotát hozza a mai néző elé.

Tulajdonképpen elsőként kellett volna említenem a legfiatalabb előadót, Könczei Csillát, akinek közleményével tánc házas előadót is avatott a rendezvény. Gyűjtőtársával, László Csabával (a brassói tánc ház „tánc mestere”) a hét falusi boricát mutatta be, tudományos igénnyel és apparátussal. Könczei Csilla első előadásán máris teljes tudományos fegyverzetben lépett elénk: a szakirodalom, az élő tánc, az aprólékos szaktudományos leírás figyelemreméltó ismeretében. Őtőle látta egyebekben a tánc házak közönsége első ízben egy élő tánc leírását a Lábán-féle tánc írással. (Szerény sége még rokonszenvesebbé tette mindannyiunk előtt az egyébként filológus, alig húszesztendő s egyetemi hallgatót.) Pozsony Ferenc (tavaly végzett) magyar szakos kézdivásárhelyi tanár egy élő, táncokkal egybekötött tavaszi népszokás leírása kapcsán méltó társa volt a tudományos igény követésében.¹²⁸

Megtört tehát a jég (talán Faragó József is derűlátóbb immár tánc folklorunk kutatásának ügyét illetően), hiszen íme, ami harminc éve egyre késlekedik – tánc folklorunk tudományos igényű összegyűjtése –, abból egy fiatalokból álló – mennyit vitatott! – mozgalom részt vállal. Népi értékeink továbbéltetéséért, tudományosságunk javára.

2. A rendezvény másik nagy vonulata: a falusi tánc házak műsora, amelyből mintegy néprajzi kismonográfia is kitelne, olyan nagy területről sereglettek ide. Dalaik, táncaik és a népi tánc dallamok egymástól száz meg száz kilométerre eső kutatópontokról való, így a tánc házas a legkülönfélébb néprajzi övezetek dal- és tánc anyagát láthatja, vetheti egybe, izlelgetheti-tanulhatja. Domokos (Máramaros megye), Lele (Szatmár), Siklód (Hargita), Trunk (Bákó), Szentbenedek (Fehér), Visa, Buza (Kolozs), Kalotaszeg (Kolozs) képviselői, bemutatójuk előtt és után, szombaton este és vasárnap délelőtt meg vasárnap délután egymásnak, a fiatal tánc házasoknak énekeltek-táncoltak, magukat mulatták, tudásukat mutogatták, hogy azt minél többen lássák-szeressék-becsüljék – meg is tanulják...

128 Az írás mellett – külön keretben –, közlésre került *Az V. Tánc háztalálkozón (1982. november 27–28.) elhangzott néprajzi előadások listája*, sorrendben: Jagamas János: Miért nem népdal?; Almási István: A népzene gyűjtés gyakorlati kérdései; Dr. Balázs Lajos: A csíkszentdomokosi lakodalmi ujjogtatások; Faragó József: Tánc kutatásunk lehetőségei a tánc házmozgalomban; Kallós Zoltán: Táncok – lakodalmi rikótozások (Moldva, Gyimesvölgye, Mezőség, Kalotaszeg); Könczei Csilla – László Csaba: A borica motívumkincse; Lőrincz Lajos: Kutasföldi tánc folklor; Pávai István: Udvarhelyszéki táncok a XIX. század végén; Könczei Ádám: A pontozó ritmusvilága és bomlásának tünetei; Pozsony Ferenc: Egy élő agrárrítus Háromszéken. A felsorolt előadások közül a Művelődés folyóirat sorozatban közölte Jagamas János értekezését (lásd *Miért nem népdal?* In: Művelődés, 1980/5. 30–33.; 1980/8–9. 43–51.; 1980/12. 31–33.; 1981/6. 31–35.; 1981/8–9. 49–53.; 1981/12. 31–33.; 1982/2. 31–34.), és publikálta Balázs Lajos (*Lakodalmi ujjogtatások*. In: Művelődés, 1982/5. 36–37.), valamint Faragó József (*Tánc kutatásunk a tánc házmozgalomban*. In: Művelődés, 1983/6. 30–31.) előadását.

Csak nézem: a siklódiak műsoruk után odamennek a trunkiakhoz, kérdezik: – Na, hogy tetszett... – Tetszett, hát hogyan tetszett volna... – Akkor megvárjuk mű is magikot, addig még enni sem megyünk. – Azt hinné az ember, régi ismerősök, pedig csak most lettek azok... Amott a sarokban Jánosi Jóska, a Kovászna megyei Vadrózsák együttes koreográfusa László Csabától épp a boricát tanulgatja, Pozsony Ferenc, Tóth Erzsébet a trunkiakat fagatja énekeik, táncéletük felől...

3. A rendezvény nem csupán a táncénekesek számára jár sok tanulsággal. Mondanivalója van immár mindazok számára, akik valamilyen formában-módon kapcsolatban állnak a néptáncal, népi kultúrával. Ezt a következtetést a jelenlevő szakemberek nagy száma is igazolja. Ha a tavaly szavát tettük távolmaradásukat, az idén föltétlenül meg kell jegyeznünk: szinte valamennyi érdekelt intézmény képviselői ott ültek a táncénekesek körében. Ott volt a Maros Művészegyüttes karmestere, koreográfusa, művészeti vezetője, szólóénekes, a Marosvásárhelyi Művészeti Népiskola oktatója és táncosai, a Kovászna, Hargita, Maros Megyei Népi Alkotások és Művészeti Tömegmozgalom Irányító Központjának szakirányítói, a Vadrózsák, Hargita Művészegyüttes koreográfusai, a Marosvásárhelyi Egyetemi Központ aktivistája (egyben koreográfus) és rengeteg érdeklődő amatőr néprajzos, pedagógus, a Székelyudvarhelyi Pedagógiai Líceum diákjai (az Orbán Balázs Néprajzi Kör tagjai) nagy számban, tanárnőjük, Tamás Margit vezetésével...

Sok hasznos dologról esett még szó, aki ott volt, csakis épülésére szolgált. Aki erre az alkalmat megteremtette, szervezéssel vesződött, mindenki jó közérzetéről gondoskodott, illesse elismerés ezúttal is, a jövőben is. Molnos Zoltán, székelyudvarhelyi propagandatitkár, Vofkori Lászlót, municípiumi művelődési alelnököt, Szép Gyulát a művelődési ház igazgatóját, Fodor Bélát, Vass Albertet, Katona Ádámot és másokat fáradhatatlan, hozzáértő szervezőmunkájukért.

Most már mindannyiunkon a sor, hogy az elhangzottak tetteiben is megfogadjanak és a jövő táncénekestől már arról is beszámolhassunk, „mennyre jutottunk a mentőszolgálaton”.¹²⁹

Végül idézzük még fel Györfi Erzsike szép lujzikalagori énekét, szíves meghívását: „Szépen mulass énnálamnál”.

Utóirat: És a népművészeti kirakóvásárról nem is szóltam, amely csupa szemet gyönyörködtető tárggyal lepte meg a találkozó vendégeit. A kiállító: a Hargita Művészete Szövetkezet, a megye híres szövő és varró asszonyainak, faragóinak képviselésében.

Béres Katalin

(Művelődés, 1983/2. 17–18.)

129 A „jövő táncénekestől” már nem lehetett semmiről sem beszámolni, mivel annak megszervezését már nem engedték meg a hatóságok, így ez volt az utolsó erdélyi táncénekestől a kommunista rendszerben. Ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogyan változott például a Művelődésben az első, 1978-as táncénekestől beszámolóhoz képest a találkozókon résztvevők névszerinti említése, hogy kik lettek „fontosak” az évek során: a mindig felsorolt „szaktekinélyek”, azaz a tudományos ülésszak előadói és a „forrást jelentő” falusi hagyományörzők mellett megjelennek a koreográfusok, a szakirányítók, a szervező propagandatitkár stb. A táncénekesek?